

UDK: 34: 368: 347.961.8: 33: 368.025.13: 316.647.82 +368.861.41:347.725 (497.11)

Mr Slobodan N. Ilijić¹

PRIKAZ SAVETOVANJA

PRAVO OSIGURANJA NA DVADESET ŠESTOM SUSRETU UDRUŽENJA PRAVNIKA U PRIVREDI SRBIJE

1) Udruženje pravnikā u privredi Srbije i njegov časopis *Pravo i privreda* organizovali su ovaj susret od 22. do 24. maja na Zlatiboru, u kongresnom centru „Mona“. Osnovna tema susreta bila je „Privreda i sudska i arbitražna praksa“, i na tu temu referat je podneo predsednik Udruženja pravnikā u privredi Srbije akademik **prof. dr Mirko Vasiljević**. Svi referati u zborniku radova odštampani su u tri toma časopisa *Pravo i privreda*. Najveća pažnja ovog prikaza usmerena je ka referatima u kojima su autori neposredno obrađivali teme iz oblasti prava osiguranja, a tek posle njih biće reči i o referatima bliskih pravu osiguranja.

2) Već osnovni referat, u jednom delu, bio je blizak statusnom pravu osiguranja. Naime, prema članu 18. stav 1. Zakona o osiguranju² (dalje u tekstu: ZO) društvo za osiguranje, društvo za reosiguranje, društvo za posredovanje u osiguranju, društvo za zastupanje u osiguranju i zastupnik u osiguranju primenjuju zakon kojim se uređuju privredna društva, osim ako ovim zakonom nije drukčije propisano. Iz ove osnovne odredbe ZO proizlazi opšte pravilo da se u statusnom pravu osiguranja primenjuje Zakon o privrednim društvima³ (dalje u tekstu: ZOPD), osim ako neki pravni institut u ZO nije drukčije predviđen. Istini za volju, u osnovnom referatu se ne pominje ZO, ni njegov čl. 18, ali se deo referata odnosi upravo na pravne institute iz ZOPD, koji nisu drukčije predviđeni u ZO. Među brojnim institutima ZOPD koji nisu drukčije predviđeni u ZO u osnovnom referatu razmatrane su statusne promene (čista podela, podela kombinovana s formama spajanja, čisto izdvajanje, izdvajanje kombinovano

¹ Autor je član Predsedništva Udruženja pravnikā Srbije

I-mejl: slobodanilijic@yahoo.com

Rad je primljen: 28. 6. 2017.

Rad je prihvaćen: 30. 6. 2017.

² *Službeni glasnik RS*, br. 139/2014

³ *Službeni glasnik RS*, br. 36/2011, 99/2011, 83/2014-dr. zakon i 5/2015

s formom spajanja), prava poverilaca privrednog društva, prava manjinskih akcionara, poslovno planiranje i investiranje, raspolaganje imovinom velike vrednosti itd. Dakle, osnovni referat bio je vrlo blizak i aktuelan za delatnost osiguranja u delu u kome su razmatrani navedeni pravni instituti iz ZOPD.

3) Kao i ranijih godina, organizator susreta razvrstao je sve referate u 13 tematskih oblasti. U tematsku oblast „Pravo osiguranja“ razvrstao je 12 referata, koji su neposredno tretirali teme iz oblasti prava osiguranja.

3.1. Čelno mesto pripalo je referatu naučnog savetnika Instituta za uporedno pravo **dr Vladimira Čolovića**, koji je obradio temu „Diskriminacija kod određivanja premije osiguranja“. Preovlađujući predmet referata omeđen je Direktivom Saveta br. 2004/113/EZ od 13. decembra 2004. godine o primeni ravnopravnog tretmana muškaraca i žena u pristupu nabavci robe i usluga, kao i Odlukom Evropskog suda pravde u predmetu Test-Achats. Direktivom je uveden ravnopravan tretman muškaraca i žena, uključujući i oblast osiguranja. Po oceni referenta, navedena direktiva važna je utoliko što predviđa zabranu diskriminacije koja je bila na snazi u periodu posle 21. decembra 2007. godine i oličena je u tome da se premija osiguranja različito obračunava u zavisnosti od pola (član 5. stav 2.). Odlukom Evropskog suda pravde u predmetu Test-Achats poništen je upravo član 5. stav 2. navedene direktive, budući da se time sprečava jednako postupanje prema muškarcima i ženama u obračunu premije osiguranja, podvukao je referent. U referatu je potom istaknuto da je navedena odluka morala da bude sprovedena u državama članica EU do 21. decembra 2013. godine, a da su posle tog roka sve države članice bile dužne da podnesu izveštaje. Napomenuto je da sadržaji tih izveštaja još nisu poznati, ali da su sve države sprovele navedenu odluku Evropskog suda pravde. U referatu je posebno naglašeno da će sprovođenje navedene odluke ubuduće izazivati velike posledice, kao i da će se posledice naročito osetiti u osiguranju života. U jednom odeljku prikazan je način na koji su neke od članica EU sprovele odluku Evropskog suda pravde, a zatim je u narednom odeljku prezentiran odnos između načela ugovornog prava osiguranja i navedene direktive. U referatu su posebno analizirane mogućnosti osiguravača da ublaži diskriminaciju pri određivanju premije, kao i specifični uslovi osiguravača u sprovođenju diskriminacije u osiguranju od auto-odgovornosti (u EU i u svetu). U zaključcima, referent je zadržao kritički ton izlaganja prema Direktivi i Odluci Evropskog suda pravde. Referent je mišljenja da se diskriminacijom osiguranika ne sme ublažavati dejstvo rizika, što mu je poslužilo da postavi pitanje da li se diskriminacija vezuje samo za pol ili za karakteristike rizika kod jednog odnosno kod drugog pola? Najzad, referent je u zaključcima izlagao različite načine na koje se osiguravači mogu prilagoditi zahtevima Direktive i Odluke Evropskog suda pravde.

3.2. Za ovaj susret vanredni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu **dr Nataša Petrović Tomić** pripremila je referat na temu „O odgovornosti direktora akcionarskog društva za osiguranje – neke specifičnosti sektorskog pristupa“. Tri grupe

pitanja su dominirale, s tim što je u ovom referatu za metod izlaganja uzeto upoređenje odredaba ZO sa odgovarajućim odredbama ZOPD. Prva grupa pitanja obuhvatila je uslove koje treba da ispune kandidati za članove uprave akcionarskog društva za osiguranje, kao i ulogu Narodne banke Srbije (dalje u tekstu: NBS) u odnosu na njihov izbor. Druga grupa pitanja odnosila se na nadležnost izvršnog i nadzornog odbora u dvodnomnom sistemu upravljanja sa posebnim osvrtom na njihovu odgovornost. Težište u razmatranju treće grupe pitanja bilo je na odredbama ZO, koje su regulisale odgovornost članova uprave društva za osiguranje. U pogledu prve grupe pitanja, referent je najpre prikazao odredbe ZOPD o uslovima koje treba da ispune kandidati za članove uprave društva, a zatim je istaknuto da je ZO propisao i negativne i pozitivne uslove koje treba da ispune kandidati za člana uprave osiguravajućeg društva. Takođe, podvučeno je da je NBS uključena u proces odlučivanja o kandidatu za člana uprave društva najpre putem prethodne saglasnosti, a zatim i putem konačne saglasnosti o kandidatu za člana uprave društva za osiguranje. U okviru druge grupe pitanja u referatu su objašnjene najpre nadležnosti izvršnog i nadzornog odbora po ZOPD, pa po ZO – razume se, uz ukazivanje na razlike i sličnosti. Tim povodom citiran je član 57. ZO, u kome je predviđeno da izvršni odbor društva za osiguranje (dalje u tekstu: IO) čine najmanje dva člana, uključujući predsednika (stav 1.), zatim da predsednik IO predstavlja i zastupa akcionarsko društvo za osiguranje (stav 2.), i najzad, da je pri zaključenju pravnih poslova i preduzimanju pravnih radnji iz svog delokruga predsednik IO dužan da obezbedi potpis jednog člana IO (stav 3.). Potom je citirani član 57. ZO upoređen sa članom 383. stav 3. i doveden u vezu sa članom 428. ZOPD. Naime, u članu 383. stav 3. ZOPD predviđeno je da se na društvo koje ima jednog ili dva direktora shodno primenjuju odredbe ovog zakona o odboru direktora, osim odredaba o sednicama odbora direktora. U članu 428. ZOPD predviđeno je da se na društvo koje ima jednog ili dva izvršna direktora shodno primenjuju odredbe ovog zakona o IO, osim odredaba o sednicama IO. Upotreba zakonskog izraza „shodno“ u navedena dva člana ZOPD poslužilo je referentu za nijansiranje analize o tome dokle seže uticaj ZOPD i zakonski izraz „shodno“ na tumačenje člana 57. ZO. S obzirom na to da je ZO donet posle ZOPD i da je tema člana 57. ZO odgovornost direktora, odnosno predsednika i člana IO, u referatu su za član 57. ZO izložene različite ravni za odgovornosti predsednika i člana IO. U trećem krugu pitanja dominirao je zaključak da je ZO predvideo kolektivnu odgovornost za članove IO i nadzornog odbora (dalje u tekstu: NO). Ovaj zaključak analize dovođen je u vezu s odgovarajućim odredbama ZOPD o odgovornosti za štetu pričinjenu društvu, uz konstataciju referenta da ni te odredbe ZOPD ne prate preovlađujuće stavove iz sudske prakse nastale na osnovi Zakona o obligacionim odnosima⁴ (dalje u tekstu: ZOO). Pored toga, u referatu je

⁴ Službeni list SFRJ, br. 29/78, 39/85, 45/89-Odluka USJ i 57/89 Službeni list SRJ, br. 31/93 i Službeni list SCG, br. 1/2003-Ustavna povelja

zaključeno da se prema članovima IO i NO ne može primeniti institut oslobođenja od odgovornosti za štetu predviđen u ZOPD, što je u referatu poslužilo za konstataciju da je zakonski režim u ZO u pogledu odgovornosti članova IO i NO stroži nego zakonski režim tih tela u ZOPD.

3.3. Mr Slobodan Ilijić, član Predsedništva Udruženja pravnika Srbije, podneo je referat na temu „Način zaključenja ugovora o osiguranju u Prednacrta građanskog zakonika Republike Srbije“. Referent je najpre prikazao dilemu koju je sugerisao Prednacrta građanskog zakonika RS (dalje u tekstu: Prednacrta). Dilema se sastojala u predlogu da se u javnoj diskusiji odgovori na sledeće pitanje: da li treba prihvatiti čl. 1400. i 1401. Prednacrta ili alternativu na ta dva člana? Dilema je u referatu svedena na pravno pitanje: da li u budućem zakoniku ugovor o osiguranju treba da bude formalni ili neformalni pravni posao? Pošto su u autorskom članku redaktora Prednacrta objavljeni svi argumenti za i protiv jednog i drugog načina zaključenja ugovora o osiguranju, tim povodom u referatu je ukazano da u evropskoj pravnoj tekovini, saglasno ratifikovanom SSP-u, nema važećeg propisa ili odluke Suda pravde u Luksemburgu koja bi zahtevala od države članice EU da se opredeli u nacionalnoj regulativi, upravnoj ili sudskoj praksi za formalni ili pak za neformalni pravni posao kod zaključenja ugovora o osiguranju. Drugim rečima, referent je konstatovao da je u EU stvar nacionalnog zakonodavca da li će regulisati zaključenje ugovora o osiguranju kao formalni ili kao neformalni pravni posao. Dalje, o načinu zaključenja ugovora o osiguranju u referatu su navedeni stavovi iz sudske prakse do kojih se došlo tokom poslednjih više od 50 godina. Takođe, izložena je kritika kompetentnih civilista (jednog nemačkog i jednog srpskog pisca) neformalnog načina zaključenja ugovora o osiguranju, kao i najnoviji stavovi iz javne rasprave o Prednacrta u meri u kojoj se konkretno govorilo o načinu zaključenja ugovora o osiguranju. Na bazi svega toga konstatovano je da nije bilo zahteva za uvođenje neformalnog pravnog posla u zaključenje ugovora o osiguranju, niti je bilo podrške zaključenju ugovora o osiguranju kao neformalnom pravnom poslu u smislu rešenja iz Prednacrta. U zaključcima je redaktorima Prednacrta preporučeno da ne prihvate formulacije čl. 1400 i 1401. Prednacrta, već da se prihvati alternativa na ta dva člana. Opređeljujući se za alternativu, autor referata je u zaključcima predložio redaktorima Prednacrta da usvoje dosadašnju formulaciju člana 901. stava 1. ZOO, po kojoj je ugovor o osiguranju zaključen kad strane ugovornice potpišu polis osiguranja ili list pokrića. Isto tako, referent se osvrnuo i na zaključenje ugovora o reosiguranju opređeljujući se i za formalan način zaključenja ugovora o reosiguranju. Redaktorima Prednacrta u zaključcima referata preporučeno je da se u novom članu, uz odredbu o formalnom načinu zaključenja ugovora o osiguranju, kao dopuna u drugom stavu doda i odredba o formalnom načinu zaključenja ugovora o reosiguranju, pa je i ta nova odredba formulisana u zaključcima.

3.4. Dr Nenad Grujić iz kuće „Đenerali osiguranje“ Srbija a.d.o., Beograd, izložio je na ovom susretu referat pod naslovom „Pravne posledice neispunjenja

obaveze predugovornog informisanja korisnika usluga osiguranja“. U referatu se pošlo od konstatacije da su odredbe čl. 82. do 84. ZO unele prekretnicu u dosadašnje sprovođenje obaveze osiguravača da predugovorno informiše ugovarača osiguranja odnosno osiguranika. U referatu je izloženo mišljenje da je predugovorno informisanje ugovarača osiguranja odnosno osiguranika konkretizacija načela savesnosti i poštenja iz člana 12. ZOO. U vezi s tim načelom istaknuto je dalje da je iz člana 907. ZOO proizašla obaveza osiguranika da osiguravaču prijavi sve okolnosti od značaja za procenu rizika koje su mu poznate ili mu nisu mogle ostati nepoznate, a da je iz čl. 82. do 84. ZO proizašla obaveza osiguravača da predugovorno informiše ugovarača osiguranja odnosno osiguranika, čime je u osiguranju uspostavljen ugovorni reciprocitet. Pošto je predugovorno informisanje ugovarača osiguranja odnosno osiguranika obligacionopravne prirode, referent je u preostalom delu referata detaljno analizirao moguće kaznenopravne i građanskopravne posledice neispunjenja obaveze predugovornog informisanja od strane osiguravača u smislu odredaba ZO (član 260. stav 1. tač. 30.). Referat je u analizu uključio i odredbe Zakona o zaštiti potrošača, kao i član 1402. Prednacrta, koji je regulisao predugovorno informisanje. U zaključku je ukazano da predstoje brojni sudski sporovi na temu neispunjenja obaveze predugovornog informisanja od strane osiguravača, te da dok to ne dođe na dnevni red, osiguravači imaju „prelazni period“ da poboljšaju kvalitet predugovornog informisanja ugovarača osiguranja odnosno osiguranika.

3.5. Predrag Četković, ranije sudija Ustavnog suda Srbije, i **Miloš Radovanović**, pravni zastupnik u Udruženju osiguravača Srbije, bili su koautori referata pod naslovom – „Veštačka tačka vezivanja za zasnivanje mesne nadležnosti za tužbu protiv osiguravajućeg društva“. Težište ovog referata bilo je na analizi sudske prakse, a naročita pažnja poklonjena je utvrđivanju mesne nadležnosti suda po tužbi oštećenog, odnosno njegovog punomoćnika, za naknadu nematerijalne štete nastale u saobraćajnoj nezgodi. Izraz „tačka vezivanja“ pozajmljen je iz materije međunarodnog privatnog prava, s tim što ovaj referat ne spada u tu pravnu materiju. Upotrebom tog izraza u referatu išlo se za tim da se osvetle kriterijumi iz sudske prakse po kojima sud utvrđuje mesnu nadležnost prilikom rešavanja spora po tužbi za naknadu nematerijalne štete nastale u saobraćajnoj nezgodi na teritoriji Republike Srbije. Ustanovljenjem kovanice „veštačka tačka vezivanja“ iz naslova referata išlo se dalje za tim da se ukaže da je u sudskoj praksi bilo predmeta u kojima mesna nadležnost suda nije bila pravilno ni zakonito utvrđena, već da je bila veštački izdejstvovana. Kao veštački kriterijum za utvrđivanje mesne nadležnosti suda korišćeno je mesto, grad u kome je oštećeni platio usluge advokatu, punomoćniku, trošak zastupanja, istakli su koautori. To je bila ta veštačka tačka vezivanja koja je pobudila pažnju koautora. Konstatovali su ipak da to nije bila preovlađujuća sudska praksa u Srbiji, ali se takva sudska praksa, po navodima koautora, najčešće događala u novosadskom pravosuđu (referenti su apostrofirali Viši sud u Novom Sadu).

U zaključku je istaknuto da bi opisana „veštačka tačka vezivanja“ mogla da znači nepostojanje zakonskih kriterijuma za utvrđivanje mesne nadležnosti suda u Srbiji. Konačno, koautori su se založili da se taj kriterijum napusti u praksi kao proizvoljan i neutemeljen na važećem građanskoprocesnom zakonu.

3.6. Student doktorskih studija Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu **Marko Radović** podneo je referat pod naslovom „Namirenje poverilaca u postupku prinudne likvidacije društva za osiguranje“. Referent je pošao od konstatacije da se posebnost društava za osiguranje u odnosu na druga privredna društva sastoji u tome što se postupak likvidacije sprovodi na specifičan način, i to po postupku propisanom posebnim zakonom, tj. Zakonom o stečaju i likvidaciji banaka i društava za osiguranje⁵. Posle ukazivanja na razlike između prinudne i dobrovoljne likvidacije, u referatu su bliže osvetljena dejstva pokretanja postupka prinudne likvidacije na kamatu, zatim procesnopravne posledice pokretanja postupka prinudne likvidacije i pravna priroda roka za podnošenje prijave potraživanja, i najzad, pravni tretman „nastalih neprijavljenih šteta“ i „šteta u sporu“ u postupku prinudne likvidacije. U zaključku referata ukazano je na dileme u sudskoj praksi, kao i na nedorečenosti Zakona o stečaju i likvidaciji banaka i društava za osiguranje, tako da bi, po mišljenju referenta, inicijativa za promene u navedenom pozitivnom zakonu bila poželjna.

3.7. Master prava i student doktorskih studija Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu **Milena Ćorkalo** u zborniku radova zastupljena je s referatom na temu „Predugovorna obaveza savetovanja osiguravača“. Već u uvodu referata postavljeno je nekoliko paralela između ZOO i Prednacrtu. U jednoj od njih prigovoreno je Prednacrtu što nije precizirao domen primene svojih odredaba na potrošačka osiguranja. Otuda, konstatovano je u referatu, pregovori između osiguravača i ugovarača osiguranja odnosno osiguranika vode se samo o predmetu osiguranja, visini osigurane sume i trajanju osiguranja, a o ostalim uslovima osiguranja se ne pregovara, niti su oni poznati drugoj strani. Tek u XXI veku nastala su pravila potrošačkog prava, kojima je cilj zaštita osiguranika. U poglavlju o zaključenju ugovora o osiguranju ukazano je da ugovarač osiguranja odnosno osiguranik uviđa svu kompleksnost ugovora tek kad nastupi osigurani slučaj, jer konstatuje da zaključeni ugovor nije bio zaključen u skladu s njegovim potrebama. Dalje, komentarišući odredbe ZOO o uručanju opštih i posebnih uslova osiguranja, referentkinja je primetila da ugovarač osiguranja odnosno osiguranik uvid u te uslove ostvaruje po potpisivanju polise, tj. po zaključenju ugovora, iz čega je zaključila da potpisnik polise ranije nije imao vremena ni mogućnosti da upozna sve strane ugovora, odnosno opštih i posebnih uslova osiguranja. Najzad, komentarišući odredbe ZOO u referatu, istakla je da se nezadovoljni osiguranik u toku trajanja ugovora može pozivati na rušljivost ugovora usled prevare i zablude, ali su važeća pravila u ZOO neprikladna za zaštitu osiguranika. U vezi sa zaključenjem

⁵ Službeni glasnik RS, br. 14/2015

ugovora o osiguranju u referatu je podvučeno da su direktive EU (druge i treće generacije) uvele obavezu predugovornog informisanja, čime se nastojalo da se u ugovornom odnosu osiguranja otkloni informaciona asimetrija. Što se pak tiče savetovanja podnosioca ponude za osiguranje, tome je poklonjena naročita pažnja u istoimenom poglavlju referata. Za savetovanje podnosioca ponude za osiguranje, po oceni referenta, odlučujući izvor predstavljaju Principi evropskog ugovornog prava osiguranja. U petom poglavlju razmatrana je obaveza predugovornog savetovanja u nemačkom pravu, a u šestom poglavlju referata bilo je reči o stanju predugovornog savetovanja u srpskom pravu. Za predugovorno savetovanje u srpskom pravu navedeno je da je predviđeno u čl. 82. do 84. ZO i da je time srpsko pravo osiguranja dostiglo *aquis communautaire* prava osiguranja EU. Po mišljenju referenta, Prednacr je preuzeo rešenja iz ZO, ali nije otišao dalje od toga. U zaključku, referentkinja se založila da se potpuno otkloni ugovorna neravnoteža. Ona se, naime, založila da se u Srbiji, pored predugovornog informisanja, uvede i predugovorno savetovanje na način predviđen u nemačkom pravu osiguranja.

3.8. Organizator je u zbornik radova uvrstio referat na temu „Saosiguranje u Republici Srbiji“. Ovu temu obradila je **Ana Miladinović**, student doktorskih studija Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu. U uvodnim redovima referata konstatovano je da je u Srbiji tržište osiguranja nedovoljno razvijeno i da se na institut saosiguranja, pored propisa o osiguranju, primenjuju i propisi o pravu konkurencije. Referentkinja je prihvatila definiciju koja ističe da je saosiguranje način horizontalne raspodele istog rizika, prema istom predmetu, i da je u imovinskom interesu istog osiguranika. Pri tome, svaki od više saosiguravača snosi deo rizika, ali tako da zbir pokrića svih saosiguravača ne prelazi osiguranu vrednost predmeta osiguranja. Referentkinja je dosadašnju praksu saosiguranja klasifikovala u dva oblika. Za prvi oblik saosiguranja, stoji u referatu, bila je karakteristična uloga tzv. „vodećeg“ saosiguravača, koji vodi pregovore i sa ugovaračem osiguranja odnosno osiguranikom zaključuje ugovor o saosiguranju. „Vodeći“ saosiguravač je preuzimao ulogu zajedničkog punomoćnika ili komisionara svih ostalih saosiguravača, jer bi izdavao polisu osiguranja u kojoj su navedeni svi saosiguravači i označeni procenti rizika koje svaki od njih preuzima. U referatu je podvučeno da „vodeći“ saosiguravač prima izjave od ugovarača osiguranja, odnosno osiguranika u vezi sa okolnostima od značaja za ocenu rizika, zatim da prima izjave o promenama okolnosti u toku važenja ugovora, kao i da prima izjavu o nastupanju osiguranog slučaja. Istaknuto je u referatu i da „vodeći“ saosiguravač, po pravilu, vrši isplatu naknade iz osiguranja, a zatim da ima pravo regresa prema ostalim saosiguravačima za isplaćeni iznos naknade iz osiguranja umanjen za procenat svog rizika koji snosi u tom poslu saosiguranja. U vezi s prvim oblikom saosiguranja u referatu su navedeni i neki od podoblika. Za drugi oblik saosiguranja, podvučeno je u referatu, bilo je karakteristično formiranje tzv. pula osiguranja. U referatu je konstatovano da je pul osiguranja

takođe vrsta punomoćnika ili komisionara svih njegovih članova saosiguravača. Za slučaj nastupanja osiguranog slučaja, u referatu je istaknuto da u praksi postoje dva načina na koji se isplaćuje naknada iz osiguranja. Po jednom načinu osiguranik bi imao pravo da zahteva od svakog od saosiguravača onaj procenat naknade koliko je iznosio njegov procenat pokriva u ukupnoj vrednosti saosiguranog predmeta. Po drugom načinu, među saosiguravačima je postojala solidarna odgovornost za slučaj da jedan od njih isplati naknadu iz osiguranja, pa da se onda regresira kod svih ostalih saosiguravača. Zakonski status saosiguranja razmatran je u posebnoj odeljku, najpre u smislu odredaba ZO i ZOO, a zatim s obzirom na mišljenje Komisije za zaštitu konkurencije. S tim u vezi u referatu su konstatovana izvesna ograničenja instituta saosiguranje u Srbiji. Posle analize odnosa između propisa o saosiguranju i propisa o pravu konkurencije, u referatu je istaknuta potreba da se donese propis Vlade RS o grupnom izuzeću u delatnosti osiguranja. U zaključku je predloženo da se zakonom reguliše pojam saosiguranja, prava i obaveze „vodećeg“ saosiguravača, status instituta pula osiguranja, kao i postupak zaključenja ugovora o saosiguranju. Takođe, u zaključku je izraženo mišljenje da je nužno precizirati odredbe čl. 149. st. 1 tač. 1) i čl. 203. stav 1. tač. 1) ZO.

3.9. „Zastarelost regresnih potraživanja osiguravača kod osiguranja od auto-odgovornosti“ jeste naslov referata **Milice Goravice**, mastera prava i sudijskog saradnika u Privrednom sudu u Beogradu. Pošto je izložena osnovna razlika između instituta subrogacije i instituta regresa, u referatu su razmatrana regresna prava osiguravača prema osiguraniku kod osiguranja od auto-odgovornosti. U daljem razmatranju ukazano je na razliku između Zakona o osiguranju imovine i lica iz 1996. (sa kasnijim izmenama i dopunama) i Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju iz 2009. godine, zatim su ukratko prikazani stavovi pravne teorije o pravu regresa, kao i odredbe Direktive 2009/103/ES, a na kraju je analizirano pitanje zastarelosti regresnog prava osiguravača prema osiguraniku. Posle izlaganja o regresnom pravu osiguravača prema drugom osiguravaču, sledilo je razmatranje zastarelosti regresnog prava jednog osiguravača prema drugom osiguravaču pozivom na odredbe ZOO i stavove sudova u Srbiji. U zaključku referata istaknuto je da treba razlikovati situaciju kada osiguravač za svog osiguranika nadoknadi štetu oštećenom te tada stupa u prava svog osiguranika prema štetniku, pa i u tok zastarelosti, od situacije kada osiguravač isplatom odštete trećem oštećenom licu stiže sopstveno, izvorno pravo na naknadu štete, pa zastarelost počinje da teče od momenta isplate. Odredbama Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju prigovoreno je što je upotrebio izraz „stupati u pravo“ i kod instituta subrogacije i kod instituta regresa, pa je to uslovalo različitu sudsku praksu u primeni ovih instituta.

3.10. Za ovaj susret **Ljubica Ostojić**, master i student doktorskih studija Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, obradila je temu „Ovlašćenje Narodne banke Srbije kod prenosa portfelja osiguranja i zaštita prava osiguranika“. Autor

je najpre prikazala odredbe ZO o postupku prenosa portfelja s prenosioca na preuzimaoca portfelja, a zatim i na postupak prenosa portfelja kao mere u nadzoru. U osnovi referata bilo je sagledavanje pitanja zaštite prava osiguranika prilikom prenosa portfelja. Posle navođenja uporednopravnih primera zaštite osiguranika pri prenosu portfelja i prikaza kako su neke od direktiva EU regulisale prenos portfelja, u zaključnom razmatranju referata istaknuto je da prenos portfelja eventualnim raskidom ugovora o osiguranju (života) osiguraniku ne obezbeđuje zaštitu, odnosno osiguranik može da pretrpi gubitak. Autorka referata se u zaključnom razmatranju založila da se pri prenosu portfelja istovremeno ne menjaju i opšti uslovi osiguranja, odnosno da se osiguraniku omogući da nastavi ugovorni odnos po opštim uslovima osiguranja koji su važili u momentu zaključenja ugovora o osiguranju. Ukratko, referentkinja se zalagala za još veću zaštitu osiguranika prilikom prenosa portfelja.

3.11. Istraživač pripravnik Instituta za uporedno pravo u Beogradu **Iva Tomić** predstavila se na ovom susretu referatom o „Izazovima u implementaciji Direktive solventnosti II u Srbiji“. U referatu je najpre prikazano šta sadrže odredbe Direktiva solventnosti I i II. U nastavku su izloženi pogledi referenta na stanje osiguranja u Srbiji, na ZO kao propis kojim se vrši usklađivanje s novim pravilima o solventnosti, na buduće izazove za srpsko tržište osiguranja, kao i na osnovne ciljeve i faze u implementaciji Solventnosti II. U zaključku je podvučen značaj ZO i fazna implementacija Solventnosti II u Srbiji.

3.12. Master **Filip Živanović** obradio je temu „Terorizam kao rizik u kargo osiguranju“. Posle kraćeg osvrtu na događaje u svetu, koji su kvalifikovani kao teroristički akti ili terorističke akcije, autor je citirao odredbe Zakona o pomorskoj plovidbi iz 2011. godine (sa kasnijim izmenama i dopunama), u kojima je definisan rizik od terorizma. Pažnju referenta privukle su promene u formulisanju rizika od terorizma u Institutuskim klauzulama političkih rizika iz 2009. u odnosu na formulacije tog rizika u Institutuskim ratnim i političkim klauzulama iz 1982. godine. Takođe, u referatu je izložen proces izdvajanja rizika terorizma od rizika rata i ratnih operacija, kao i distanciranje rizika od terorizma spram rizika od pobune, ustanka, nemira i otmice. Sve te promene autor je propratio brojnim primerima polisa o kojima se odlučivalo u engleskoj sudskoj praksi. U referatu je konstatovano da je rizik od terorizma, usled niza incidenata u svetu, sve više upodobljavan modernim sredstvima ratovanja, što je prouzrokovalo nove klauzule u kargo osiguranju (pokrće za gubitak od jonizujućeg zračenja, od biološkog i hemijskog oružja, od „sajber terorizma“, od upotrebe projektila navođenih kompjuterskim programom i sl.). Posebna pažnja u referatu poklonjena je analizi uzajamnih obaveza osiguravača i osiguranika povodom promenjenih okolnosti do kojih dolazi tokom važenja ugovora o kargo osiguranju. U zaključku je istaknuto da je kod rizika od terorizma problem nedostatak uniformne definicije terorizma na međunarodnom planu, budući da terorizam prevazilazi nacionalne granice i manifestuje se na globalnom planu. Autor se založio da se rizik

od terorizma izdvoji u posebnu grupu Institutskih klauzula i time napusti dosadašnju grupu političkih rizika.

4) Pored tematske oblasti – pravo osiguranja – iz prethodne tačke, u zborniku radova publikovana su ukupno 94 referata. Među njima izvestan broj referata ima veze s nekim od poslova osiguranja ili jednostavno sa nekim od aspekata u delatnosti osiguranja.

4.1. Prof. dr Ilija Babić sa Fakulteta za evropske pravno-političke studije Univerziteta Edukons u Novom Sadu autor je referata pod naslovom „Odgovornost dužnika za radnje pomoćnika“. Pravni sistem u poslednjoj deceniji u Srbiji postao je bogatiji za niz kolektivnih osiguranja. Zakonom i podzakonskom regulativom uveden je niz obaveznih osiguranja od odgovornosti za različite profesije i zanimanja, ali je ostalo otvoreno pitanje odgovornosti pomoćnika nosilaca osiguranja od odgovornosti u tim obaveznim osiguranjima. Misli se na obavezno osiguranje od odgovornosti advokata, notara, posrednika u prometu nepokretnosti, upravnika stambene zajednice i dr. Za zaposlene u osiguranju razmatranje u ovom referatu može da bude od pomoći.

4.2. Prof. dr Nebojša Jovanović sa Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu izlagao je na ovom susretu temu pod naslovom „Očigledno nezakonite presude – neznanje, ulazišтво ili drugo?“ Ne ulazeći u moguće komentare čitalaca ovog referata tipa „to smo znali“, za delatnost osiguranja interesantna je dokumentovanost i potkrepljenost pitanja obrađenih pod naslovom citiranog referata. Pošto se na srpskom tržištu osiguranja najveća premija ubira u auto-osiguranju, za zaposlene u osiguranju interesantan je podnaslov, koji glasi Javni garažer odgovara objektivno za nestanak vozila.

4.3. Sudija Vrhovnog kasacionog suda u penziji **Ljubodrag Pljakić** za ovaj susret izradio je referat na temu „Pravni položaj i granice odgovornosti članova upravnog odbora banaka“. Iako se u referatu razmatra pravni položaj i odgovornost članova upravnog odbora banke, ovo razmatranje ima niz zajedničkih tačaka s društvima za osiguranje. U ovom smislu taj referat stoji u vezi s delatnošću osiguranja.

4.4. Na srpskom tržištu osiguranja u poslednje vreme došlo je do niza primera preuzimanja jednog društva od strane drugog, zatim do prenosa portfelja u celini ili delimično s jednog na drugo društvo za osiguranje, što sve ukazuje na interes čelnika i zaposlenih u osiguranju da se u načelu upoznaju s pravnom pozadinom tih transakcija. **Doc. dr Mirjana Radović** sa Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu svojim referatom na temu „Odgovornost sticaoca za obaveze prenosioaca u slučaju prenosa preduzeća“ izašla je u susret navedenom interesu zaposlenih u delatnosti osiguranja.

4.5. Na različite načine svetska finansijska kriza uticala je i utiče na privrednu delatnost, na upravu društva i zaposlene, pa su i nesaglasni akcionari u društvu počeli da pokreću različita pitanja. O pravima nesaglasnih akcionara na izlazak iz društva, ali uz pravičnu cenu, referat je napisao **prof. dr Vuk Radović** sa Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, pod naslovom „Uslovi za ostvarenje prava nesaglasnih akcionara“.

5) Poslednjih nekoliko godina na susretima pravnika koje organizuje Udruženje pravnika u privredi Srbije i časopis *Pravo i privreda* rastao je broj referata iz tematske oblasti „pravo osiguranja“. Primera radi, na 25.⁶ susretu oko 10 od sto svih publikovanih referata u zborniku radova bilo je iz tematske oblasti „pravo osiguranja“, a na ovom 26. susretu taj broj se popeo na 11,7 od sto svih referata publikovanih u zborniku radova. Poslednjih nekoliko godina na ostalim skupovima pravnika održanim u Srbiji ili na skupovima pravnika iz Srbije, ali održanim izvan teritorije Srbije, rapidno je smanjivan broj radova iz oblasti prava osiguranja. Istini za volju, o ovom uspehu Udruženja pravnika u privredi Srbije i časopisa *Pravo i privreda* bilo je reći na 26. susretu. O ovom uspehu Udruženja pravnika u privredi Srbije i časopisa *Pravo i privreda* mora se glasno i jasno reći sledeće: majski susreti Udruženja pravnika u privredi Srbije i časopisa *Pravo i privreda* postaju najvažnije mesto za kompetentnu pravničku raspravu o stanju u oblasti osiguranja u Srbiji.

⁶ Osiguranje kao tema na 25. susretu pravnika u privredi Srbije, *Tokovi osiguranja* br. 3/2016, str. 65–69.